

культури / О.С. Пономарьов // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 2. – С. 18–26. 3. Bourdoncle R. La professionalisation des enseignants: les limites d'un myth / R. Bourdoncle // Revue Française de pedagogie. – 1993. – № 105. – P. 83–119. 4. Bok D. Universities and the Future of America / D. Bok. – Durham: Duke University Press, 1990. – 135 p. 5. Пономарьов О.С. Відповідальність як педагогічна категорія : навч.-метод. посіб. / О.С. Пономарьов, Н.В. Серeda, М.К. Чеботарьов. – Х.: Вид-во Підручник НТУ «ХП», 2013. – 172 с. 6. Ясперс К. Духовная ситуация времени / Карл Ясперс; пер. с нем. – М.: АСТ, 2013. – 285 с. – (Новая философия). 7. Колесникова И.А. Педагогическая праксеология : учеб. пособие для студентов высших пед. учебных заведений / И.А. Колесникова, О.В. Титова. – М.: Академия, 2005. – 256 с.

*Резнік С.М.
м. Харків, Україна*

ЦІННОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Суспільні трансформації призводять до змін в характері взаємовідносин людей між собою, в характері та способах взаємодії, в особистісних властивостях людини. Значні трансформації відбуваються у всіх сферах суспільного життя – в освіті, культурі, виробництві, політиці тощо. Сучасні мислителі – філософи, психологи, соціологи – намагаються проаналізувати та дати оцінку цим змінам.

Вивчення трансформацій у системі вищої освіти є актуальною та важливою *проблемою сьогодення*. Комп'ютерні технології, масовізація, комерціалізація, інтернаціоналізація освіти не тільки впливають на характер, зміст, форми та методи навчання, але й значним чином на ставлення до вищої освіти, на цінності освіти. Почуття відповідальності за результати навчання, ставлення до інформації та до знань, популярність та престижність освіти, чинники затребуваності тієї чи іншої спеціальності, цілі освіти – ось тільки невелика кількість питань, на які потрібно знайти відповіді для забезпечення належного рівня професійно-особистісного розвитку сучасного студента.

Проблеми цінностей вивчались такими науковцями як М. Вебер, А. Маслоу, Д. Леонтьєв, К. Роджерс, Е. Шпрангер, В. Франкл, Е. Фромм та ін. Проте недостатньо дослідженими лишаються питання цінностей освіти сучасних студентів.

Метою статті є аналіз суспільних трансформацій та їх впливу на цінності освіти в сучасному суспільстві.

Девальвація традиційних цінностей є характерною рисою сучасності. Знецінюються сімейні, духовно-моральні цінності, що призводить до збільшення кількості розлучень, зменшення народжуваності, збільшення дітей, які народились поза шлюбом, а також так званих цивільних шлюбів. Зростає рівень злочинності, алкоголізм, наркоманія.

Натомість підвищуються значущість цінностей свободи, цінностей вільного вибору, проте багатьма філософами, психологами, соціологами та культурознавцями дійсність, реалістичність цієї свободи ставиться під сумнів. У суспільстві масової культури суспільна думка, престиж, популярність стають такими маніпулізуючими чинниками, що свобода вибору насправді виявляється тільки оманною.

Це стосується й сучасної вищої освіти. Обираючи престижну спеціальність менеджера, економіста, юриста або якусь іншу чи замислюється майбутній фахівець, наскільки ця професія відповідає його індивідуальним інтересам, якостям, можливостям? Звичайно, можна заперечити та запитати: «Хіба в минулі століття молоді люди обирали собі професію завжди за покликом душі?» Звичайно, ні. Тоді ж чому існуюча зараз ситуація викликає занепокоєння? Перш за все, тому що ніколи раніше суспільство не надавало молодим людям таких виняткових можливостей для реалізації себе, такого вибору можливих життєвих та професійних шляхів у майбутнє.

Ні в XIX, ні в XVIII, ні в інші, тим більше на зорі становлення вищої освіти – в XI століттях молоді люди не мали такого вибору професій, як у наш час. Тим більше шкода бачити студентів, які насправді не цікавляться своєю професією, розчаровані у ній, або й не робили спроби свідомого вибору відповідно до власних уподобань, якостей, можливостей, інтересів. Безсумнівно, вони не цінують ні можливостей освіти, ні професійних знань і не намагаються найкраще досягнути навчальний матеріал.

Що стосується цінності вищої освіти, то ми можемо спостерігати суперечливу ситуацію: з одного боку, мати вищу освіту – досить розповсюджена цінність, це популярно, світовою тенденцією є масовізація освіти, з іншого боку, бажання стати студентом не означає бажання оволодіти знаннями найкращим чином. Така ситуація не є характерною тільки для нашої країни. Е. Графтон наводить приклад дослідження у американських університетах. Студентів у першому семестрі та наприкінці другого року навчання просили прочитати тексти, в яких було викладено певну проблему з сфери бізнесу або політики та написати лист чиновнику з пропозицією її вирішення. За результатами дослідження «біля 45 % студентів у вибірці за перші два роки навчання фактично ніяк не просунулися щодо уміння критично мислити, будувати складні судження і викладати свої думки в письмовому вигляді» [1, с. 276].

Як зазначає, Е. Графтон, «величезна безліч студентів приходять до університету, не відчуваючи особливого інтересу до своїх навчальних курсів... У підсумку для більшості з них університет – це не знання та вміння, а документ про освіту, диплом, що означає можливість влаштуватися на роботу» [1, с. 277].

Спостерігаючи українських студентів також можна відзначити, що поверховість, бажання докласти мінімум зусиль та отримати оцінку, «закрити» сесію, завершити навчання – є характерним для більшості. Ми можемо повторити за Е. Графтоном, що для значної кількості наших студентів метою навчання є не знання та уміння, а диплом про вищу освіту.

Цікаво, що така тенденція спостерігається саме в епоху інформатизації суспільства, і більшість студентів проводить значну частину свого часу в мережі Інтернет, що є майже невичерпним джерелом інформації. Проте дослідники, що аналізують сучасне суспільство та тенденції його розвитку (А. Барт, О. Бурякова, Т. Розак, Г. Шиллер) відзначають, що інформаційна революція сучасності зовсім не сприяє знаннєвій, а, навпаки, перешкоджає їй. Тобто збільшення інформації зовсім не призводить до зростання знань. Як зазначає О. Бурякова, «інформаційний шум» стає основною перешкодою на шляху до продукування нових знань. На сьогоднішній день основною проблемою є не брак інформації, а її надлишок, негативний вплив якого відбивається як на рівні суспільної свідомості, так і індивідуальної. Неструктурованість, суперечливість, фрагментарність перманентного інформаційного потоку, що обрушується на свідомість людей, сприяє формуванню настільки ж суперечливої і фрагментарної картини світу» [2, с. 6].

Більш того, у деяких працях [2, 3, 4 та ін.] вказується, що в інформаційному суспільстві відбувається втрата цінності знання (у значенні, прийнятому в науці). Ж.-Ф. Ліотар наголошував, що знання не в науці і не в пізнанні, що знання – це не наука в суспільстві постмодерну [3]. Ж. Бодрийяр зазначає, що «інформація – не знання, а те, що змушує знати», з точки зору понять «інформація» та «знання» він вказує, що «відбувається лише підміна одного слова іншим» і «надлишок знань байдуже розсіюється» [4].

О. Бурякова, аналізуючи праці постмодерністів робить висновок, що «розвиток сучасних інформаційних технологій не привело до розгортання знаннєвої революції, воно породило особливу знакову реальність, що складається з безперервного потоку симулякрів, який людина не пізнає або розуміє, а на який емоційно реагує. У створеній віртуальній реальності поверховість стає основним принципом організації індивідуальної і суспільної свідомості, а пошук істинного знання приречений на провал, оскільки його просто не існує» [2, с. 7]. І далі: «у підсумку, ін-

формаційні технології поступово ведуть до віртуалізації суспільства, підмінюючи дійсність символічною реальністю» [2, с. 131].

Можна зазначити, що усвідомлене «повернення» студентів зі світу переважно віртуального у реальний дозволяє усвідомити значущість наукового знання з його принципами об'єктивності, раціональності, істинності, достовірності та ін. Це має бути свідомий вибір людини на користь не стільки емоційно позитивних переживань, поверховості, розваг, скільки інтелектуальної роботи, критичного аналізу, наукового пізнання. Це важливо ще й тому, що позиція людини від особи, що «поглинає інформацію» до позиції особи, що «пізнає світ» – це крок до досягнення засобами управління та самоуправління, це «щеплення» від сліпої маніпуляції.

Таким чином, цінності вищої освіти в інформаційному суспільстві мають суперечливий характер. Важливим завданням саме в епоху постмодернізму має стати усвідомлення суб'єктами навчання – і студентами і викладачами – значущості не тільки отримання вищої освіти як такої, але глибоких знань, критичних умінь, особистісного і професійного зростання. І вирішення цього завдання вимагає розвинутого почуття особистої відповідальності за результати навчання не тільки від викладачів, але й від самих студентів.

Список літератури: 1. Графтон Э. Университеты Америки: почему они терпят поражение? / Графтон Э. – Вопросы образования. – 2012. – № 2. – С. 273–284. 2. Бурякова О.С. Информационная и знаниевая революции: сравнительный анализ концепций: диссерт... к.филос.н.: спец. 09.00.08 «Философия науки и техники» / Бурякова О.С. – Ростов-на-Дону, 2011. – 145 с. 3. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Лиотар Ж.-Ф., пер. с французского Н.А. Шматко. – М.: АЛЕТЕЙЯ, 1998. – 160 с. 4. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла / Ж. Бодрийяр; пер. с франц. Л. Любарской, Е. Марковской. – М.: Добросвет, 2000. – 387 с.

*Репко І.П., Одарченко В.І.
м. Харків, Україна*

ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ

Процес розбудови й утвердження суверенної, демократичної держави тісно пов'язаний із розвитком духовності громадян, вихованням вільної, відкритої особистості на засадах загальнолюдських і національних цінностей.

Складні соціально-економічні та політичні умови сучасного державотворення привносять у молодіжне середовище такі негативні соці-